

Orientations and Activities of Russia, Iran, Saudi Arabia in Yemen's War

Mohamadjafar Javadi Arjmand¹

Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran

Maryam Bordbar Mozhdehi

Master's Student in Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran

(Date received: 6 September 2023- Date approved: 18 December 2023)

Abstract

Introduction: Powerful countries always consider themselves the right to intervene in crises to prevent threats against their interests and gain more benefits. The West Asian region has an important place in the equations of great powers such as Russia, Saudi Arabia and Iran and West Asia's relationships with these actors includes a long history of mutual actions and reactions. Yemen has always been the arena of competition between regional and trans-regional powers and countries have tried to increase their influence in Yemen to ensure their survival. Today, Yemen is one of the active centers of the crisis in West Asia and many actors at the internal, regional and trans-regional levels have played a role in its developments in order to obtain good results. Governments have a wide role in the direction of domestic and foreign policy and always portray hypothetical enemies against their territorial integrity and such an attitude will be an important factor in increasing the political and military tension in the relations between governments. The developments in the West Asian region have not been excluded from this logic.

Research question: The main question is: what are the similarities and differences between the threat-oriented foreign policy of Russia, Iran and Saudi Arabia regarding the Yemen crisis and how it is evaluated.

---

1. E-mail: mjjavad@ut.ac.ir (Corresponding Author)

Research hypothesis: The hypothesis is that all three seek to increase their regional influence, reduce threats and balance with a threat-oriented attitude but these common goals have led to the adoption of different policies. While Iran has formed an alliance with Ansarullah and supported the Houthis, Saudi Arabia has opposed this action in order to neutralize Iran's influence and maintain its hegemony by preventing the waves of the Arab revolution from spreading to its borders with the aim of controlling the Strait of Bab al-Mandeb and the Red Sea. Meanwhile, Russia has decided to mediate, be neutral and maintain good relations with the conflicting parties and by being present in the south of Yemen and prevent conflict between Iran and Saudi Arabia, it is looking for its economic interests in order to maintain its Eurasian mission.

Methodology and theoretical framework: Based on the theory of balance of threats, Stephen Walt believes that countries are able to analyze external threats or act on threats. Therefore, countries often try to balance against other countries from which they feel threatened. The threat perception, whether correct or incorrect, provides the factors of fear and concern of the governments and affects the relations of the governments. According to Stephen Walt, the balance of threats can be a better indicator for predicting the formation of alliances and is able to gradually make changes in the foreign policy goals of countries. Therefore, Yemen can be considered an ideal example of the conditions in the balance of threats. This theory is based on the fact that the determining factor of countries' security is the power of each country to detect threats and understand and deal with them.

The purpose of this research is to examine the similarities and differences of the threat-oriented foreign policy of Russia, Iran and Saudi Arabia in the Yemen crisis, using a descriptive-analytical approach based on the comparative qualitative method and the use of library sources.

Results and discussion: In terms of economy, politics and security, the West Asian region has a special place in the equations of countries like Russia, Saudi Arabia and Iran and the relationship between West

Asia and these actors includes an ancient history of actions and reactions. Today, Yemen is one of the active centers of crisis in West Asia and many actors at different levels play a role in it to achieve their desired goals. Russia, Iran and Saudi Arabia have also tried to increase regional power, reduce threats, balance, maintain stability and increase their regional influence and have adopted different policies to deal with threats. Yemen's political developments are the main factor in judging whether Iran, Saudi Arabia and Russia's sphere of influence will decrease or increase especially in a situation where Yemen is considered a suitable environment for the escalation of internal and external conflicts between regional players. Based on this, the behavior of these countries can be analyzed with components such as interests and gaining more points, considering different levels of power and ability to act in crises, based on the "balance of threat" theory. After the Arab uprisings, the West Asian countries look at the crises of the region with a geopolitical perspective and conduct their regional policy based on their interests and threats, and play a zero-sum game to strengthen their influence and prevent further influence and intervention of foreigners in the region.

Conclusion: While Iran has made an alliance with Ansarullah and has supported Yemen and maintained its influence in the region, Saudi Arabia has acted to counter Ansarallah and neutralize Iran's influence and help stabilize its hegemony. On the other hand, Russia has tried to mediate and strengthen its role by being neutral and maintain good relations with the conflicting parties with the aim of controlling the Strait of Bab al-Mandab and the Red Sea to ensure the preservation of its Eurasian mission by being present in the south of Yemen and increasing its bargaining power.

Keywords: Balance of Threat, Threat-Oriented Foreign Policy, Iran, Russia, Saudi Arabia, Yemen.

جهت‌گیری‌ها و فعالیت‌های روسیه، ایران و عربستان در جنگ یمن

محمدجعفر جوادی ارجمند^۱

دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مریم بردبار مژدهی

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۵ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۷)

چکیده

کشورهای قدرتمند، همواره خود را سزاوار مداخله در بحران‌ها می‌دانند تا از تهدید منافع خود جلوگیری کنند و منافع بیشتری را به دست آورند. منطقه غرب آسیا در معادله‌های قدرت‌هایی چون روسیه، عربستان و ایران جایگاه مهمی دارد و ارتباط میان غرب آسیا و این بازیگران، پیشینه دیرینه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های متقابل را شامل می‌شود. امروزه یمن از کانون‌های بحرانی فعال در غرب آسیا به شمار می‌رود و کنشگران متعددی در سطح‌های داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای برای به دست آوردن نتایج مطلوب، اقدام به نقش‌آفرینی در تحولات آن کرده‌اند. در این نوشتار می‌خواهیم با استفاده از رویکردی توصیفی-تحلیلی، بر پایه روش کیفی مقایسه‌ای و به کارگیری منابع کتابخانه‌ای، تشابه‌ها و تفاوت‌های سیاست خارجی تهدید محور روسیه، ایران و عربستان در برابر بحران یمن را بررسی کنیم. فرضیه مورد بحث این است که هر سه کشور، با نگرشی تهدیدمحور، در پی افزایش نفوذ منطقه‌ای، کاهش تهدید و موازنه‌سازی هستند. اما این هدف‌های مشترک، به استفاده از سیاست‌هایی متفاوت انجامیده است؛ در حالی که ایران، به اتحاد با انصارالله و حمایت از حوثی‌ها و در برابر، عربستان به مقابله با این جنبش برای بی‌اثر کردن نفوذ ایران و حفظ هژمونی خویش با جلوگیری از تسری موج انقلاب‌ها به مرزهای خود اقدام کردند، روسیه میانجیگری و تلاش در بی‌طرفی و حفظ روابط مثبت با دوطرف درگیر، با هدف کنترل تنگه باب‌المندب و دریای سرخ را برگزید تا با حضور در جنوب یمن و درگیر نشدن در رقابت ایران و عربستان، منافع اقتصادی و اهداف اوراسیاگرایی خویش را تأمین کند.

واژگان اصلی: موازنه تهدید، سیاست خارجی تهدیدمحور، ایران، روسیه، عربستان، یمن.

مقدمه

در تاریخ روابط بین‌الملل، همواره بحران‌های مناطق حساس، عرصهٔ مداخله‌ها و رقابت‌های سودجویانهٔ بازیگران قدرتمند قرار گرفته‌اند. هر اندازه که اهمیت این مناطق در نظام ژئوپلیتیک منطقه و جهان بالاتر باشد، میزان توجه قدرت‌های سطوح مختلف به آن‌ها افزایش خواهد یافت. در زمان بحران در چنین مناطقی، بازیگران هدف‌های راهبردی متنوع و در سطح‌های متفاوت درگیر خواهند داشت و عرصهٔ بحران به صفحهٔ شطرنج رقابت میان این قدرت‌ها تبدیل خواهد شد (Mokhtari and Shams, 2017: 186).

یمن، کشوری عربی در جنوب غربی آسیا و جنوب شبه جزیرهٔ عربستان است که با دریای عرب، خلیج عدن و دریای سرخ هم‌مرز بوده و بر خلیج عدن، دریای سرخ و تنگهٔ باب‌المندب که از مهم‌ترین آب‌راه‌های دنیا محسوب می‌شود، احاطه دارد. سرزمین یمن از ثروتمندترین مناطق دنیای قدیم بوده است. اما امروزه، با وجود منابع زیرزمینی و موقعیت جغرافیایی، کشوری توسعه نیافته به شمار می‌رود. علت اصلی آن نیز درگیری‌ها و جنگ‌های داخلی و دخالت ابرقدرت‌ها بوده است (Hashempour and Haghighi, 2020: 222).

یمن همواره عرصهٔ رقابت میان قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است و کشورها برای اینکه بتوانند درجهٔ نفوذ خویش را در یمن افزایش دهند، تلاش کرده‌اند بقای خود را در این کشور تضمین کنند. در سال‌های اخیر یمن از مراکز بحرانی فعال در غرب آسیا بوده و کنشگران متعددی برای رسیدن به هدف‌های خود، برای ایفای نقش در تحولات آن کوشیده‌اند. بنابراین کنکاش در زمینهٔ ریشه‌های پیدایش و استمرار این بحران و راهبردها و دلایل اصلی مداخلهٔ کنشگران، مسئلهٔ مهمی است (Fathi and Jahanbin, 2019: 193). دولت‌ها همواره با جهت‌گیری‌های سیاست داخلی و خارجی، دشمنانی فرضی علیه یکپارچگی سرزمینی خویش را به تصویر می‌کشند. چنین نگرشی، عامل فزایندهٔ تنش‌های اساسی سیاسی و نظامی در روابط دولت‌ها بوده و شیوهٔ ادراک هر دولت از دیگری، در تعریف از خود و شناخت دیگران، تأثیر بسیاری دارد. اتحادها و جنگ‌هایی که در غرب آسیا رخ داده است، بیانگر این واقعیت است (Zanganeh and Hamidi, 2016: 14). ارتباط میان غرب آسیا و بازیگران منطقه‌ای، پیشینه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های متقابل دارد. تحول‌های بین‌المللی متعدد نیز بر گسترهٔ اثرگذاری این کشورها در منطقه مؤثر بوده است. در دوره‌هایی، حضور بیشتر و در دوره‌هایی دیگر، حضور در حاشیه را برای آن‌ها رقم زده است. خیزش‌های عربی، موجب نگرانی عربستان و روسیه به محیط امنیتی خود شد و به سیاست‌هایی فعالانه‌تر در بحران‌های منطقه دامن زد (Kiani, 2016: 48).

پرسش اصلی این نوشتار این است که تشابه‌ها و تفاوت‌های سیاست خارجی تهدیدمحور روسیه، ایران و عربستان در مورد جنگ یمن چیست؟ با رویکرد توصیفی-تحلیلی، بر پایهٔ روش کیفی مقایسه‌ای و با به‌کارگیری منابع کتابخانه‌ای، فرضیه بدین ترتیب است که بازیگران

مورد اشاره، بانگرشی تهدیدمحور برای مقابله با تهدیدها، در پی افزایش قدرت منطقه‌ای خویش بوده و برای کاهش تهدید، موازنه‌سازی، حفظ ثبات و افزایش نفوذ منطقه‌ای خود تلاش می‌کنند. اما تلاش‌ها به راهبردهایی متفاوت انجامیده است که در ادامه مورد بحث قرار می‌گیرد.

پیشینه پژوهش

بهادرخانی، موسوی و چهرآزاد (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «مقایسه سیاست خارجی عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا»، نوشته‌اند هر اقدامی که توسط عربستان در مورد بحران یمن صورت گرفته، واکنش‌هایی از سوی ایران در پی داشته است. به نظر نویسندگان سیاست خارجی عربستان سعودی برپایه واقع‌گرایی تهاجمی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برپایه واقع‌گرایی تدافعی قرار گرفته است. اسدی (۱۳۹۷) در مقاله «عربستان سعودی و نظم منطقه‌ای: از هژمونی‌گرایی تا موازنه‌سازی»، معتقد است عربستان، پس از آغاز جنبش‌های ۲۰۱۱، اهداف نظم منطقه‌ای خود را در سطوح هژمونی‌گرایی سخت در محیط پیرامونی، هژمونی‌گرایی نرم در جهان عرب و موازنه‌سازی در غرب آسیا تعریف کرده است. نیکل (۲۰۱۸) در مقاله «دیپلماسی انرژی روسیه در خاورمیانه»، با تأکید بر الگوی سنتی دیپلماسی انرژی روسیه، معتقد است اولویت روسیه، تقویت موقعیت اقتصادی و دستیابی به اهداف سیاسی خود در منطقه با استفاده از منابع گازی است.

ولی‌زاده و صالحی (۱۳۹۹) در پژوهش «مؤلفه‌های تأثیرگذار بر همکاری امنیتی ایران و روسیه در آسیای مرکزی»، نوشته‌اند با وجود رقابت و تعارض در منافع روسیه و ایران، با توجه به تهدیدهای مشترک، روابط دو کشور می‌تواند به افزایش همکاری‌های امنیتی منجر شود. میخل و آیتکین (۲۰۱۶) در مقاله «روابط روسیه و عربستان سعودی: رقابت ژئوپلیتیکی و شرایط نزدیکی عملی»، با بررسی رقابت‌های روسیه و عربستان، روابط دو کشور را به‌طور سنتی با ژئوپلیتیک منطقه مربوط دانسته‌اند. مختاری و شمس (۱۳۹۶) در پژوهش «تحلیل ژئوپلیتیک بحران یمن»، اشاره دارند که عوامل جغرافیایی، نقشی عمده در بحران یمن داشته و دلیل تداوم این بحران عوامل جغرافیایی است. کوژانف (۲۰۱۸) در مقاله «سیاست روسیه در سراسر خاورمیانه»، سرشت تعامل روسیه با غرب آسیا را متغیر دانسته و معتقد است پس از انتخاب دوباره پوتین، حضور روسیه در این منطقه افزایش یافته است. با توجه به آثار بسیار در زمینه مواضع یا رقابت و همکاری روسیه، ایران و عربستان در غرب آسیا و بحران یمن، نوآوری این پژوهش آن است که جهت‌گیری سه بازیگر محوری را بررسی کرده و تشابه و تمایز اهداف سیاست خارجی روسیه، ایران و عربستان در بحران یمن، بر مدار نظریه «موازنه تهدید» را بررسی و ارائه می‌کند.

چارچوب نظری پژوهش: نظریه موازنه تهدید استفن والت

استفن والت، نظریه پرداز موازنه تهدید در نظریه واقع‌گرایی ساختاری، بر این باور است که کشورها با چهار برتری نزدیکی جغرافیایی، توزیع امکانات، توانایی تهاجمی و درک نیت تجاوز، می‌توانند تهدیدهای خارجی را تحلیل یا اقدام به ارائه تهدید نمایند. براساس این نظریه، کشورها در برابر کشورهای موازنه ایجاد می‌کنند که نسبت به آن‌ها احساس خطر می‌کنند. تصور تهدید، عوامل ترس و نگرانی دولت‌ها را فراهم کرده و بر روابط دولت‌ها اثر می‌گذارد. به باور والت، توازن تهدید در مقایسه با توازن قدرت، شاخص بهتری برای پیش‌بینی شکل‌گیری اتحادها بوده و حتی به تدریج در هدف‌های سیاست خارجی کشورها تغییرهایی ایجاد کرده یا در فضایی آنارشیک یا غیرآنارشیک، به اتحاد و ائتلاف دولتهایی در برابر دولتی دیگر منتهی می‌شود. بدین ترتیب، تهدید یا قدرت بازیگران دیگر، عنصر مهمی در برآوردهای دولت‌ها به شمار می‌رود. این نظریه مبتنی بر این است که موازنه تهدید، عامل تعیین‌کننده امنیت کشورها در پاسخ به قدرت هر کشور برای تشخیص تهدید و درک و مقابله با آن، صرف نظر از واقعی یا غیر واقعی بودن آن است.

به باور والت، تهدیدهای امنیتی مقوله پیچیده‌ای برای کشورهاست. ریاض معتقد است که رفتار ایران در یمن تهدیدی برای امنیت عربستان بوده است. تهران نیز تأکید دارد که سیاست‌هایش در برابر یمن رویکردی هجومی نداشته است و نوعی بازدارندگی دارد. به عقیده نگارندگان باور تهدید تا اندازه زیادی بر سرشت روابط در رقابت و درگیری واقعی در یمن حاکم است. بنابراین تحول‌های سیاسی حول محور یمن، عامل بنیادی قضاوت در زمینه کاهش یا افزایش نفوذ ایران، عربستان و روسیه است؛ به‌ویژه در شرایطی که یمن، محیط مناسبی برای تشدید درگیری‌های میان قدرت‌های بزرگ منطقه محسوب می‌شود. پس می‌توان رفتار این کشورها را بر پایه پیگیری منافع و گرفتن امتیازهای بیشتر، با در نظر داشتن سطوح مختلف قدرت و توانایی آن‌ها در بحران‌ها، با محوریت نظریه «موازنه تهدید» واکاوی و تحلیل کرد.

نگاهی به جنگ یمن

یمن کشوری است که همواره قربانی تعارض‌های داخلی، فقر، تضادهای سیاسی، تفرقه‌های قبیله‌ای، رقابت‌های فراگیر مذهبی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است و بازیگران داخلی و خارجی به موازات یکدیگر، نقش پررنگی در سرنوشت سیاسی و جنگ داخلی این کشور که منتهی به جنگی نظامی شد، داشته‌اند. مردم یمن، با بیداری اسلامی به ویژه انقلاب مردم مصر، در عمل به صف‌آرایی در برابر رژیم صالح برخاستند. اولین اقدام مؤثر در آغاز انقلاب یمن در روز جمعه خشم یعنی ۱۱ فوریه اتفاق افتاد و این روز، به‌عنوان مبدأ انقلاب جوانان یمن در تاریخ این کشور ثبت شد. از این تاریخ به بعد، اعتراض‌ها در کشور شدت بیشتری یافت. به علت مخالفت‌های انصارالله با سیاست‌های آمریکا در منطقه، دولت یمن در سال ۲۰۰۴ با

محکوم کردن این جنبش به ناامنی و شورش، حمله‌هایی را علیه آن ترتیب داد. این درگیری‌ها، پس از کشتن حسین الحوثی، تبدیل به جنگی همه‌جانبه شد و جنگ‌هایی را در سال‌های پس از آن نیز بین حوثی‌ها و دولت یمن رقم زد که به جنگ‌های شش‌گانه شهرت یافت (Ghassemi, 2019: 199).

بدین ترتیب، ورود به عرصه درگیری با مبارزان شیعی، خطر اقدام‌های وهابیت در یمن و مشکلات اقتصادی، به موازات نارضایتی شدید مردم از اوضاع کشور از مهم‌ترین متغیرهای موجد فضایی چالش‌خیز برای نظام سیاسی یمن شدند. به دنبال اعتراض‌های سراسری در یمن از ۱۴ ژانویه ۲۰۱۱، سرانجام به برکناری علی عبدالله صالح انجامید و با برگزاری یک همه‌پرسی، منصور هادی در ۲۰ فوریه ۲۰۱۴ به عنوان رئیس‌جمهور جدید یمن تعیین شد؛ در حالی که اکثریت گروه‌های مستقل یمن از جمله انصارالله، این همه‌پرسی را تحریم کردند. پس از آنکه منصور هادی با هدف اعمال فشار بر یمن استعفا داد، انصارالله در واکنش به این اقدام وی بیانیه قانون اساسی صادر کرد و مجلس نمایندگان یمن نیز منحل شد. منصور هادی به شهر عدن گریخت و با کمک حامیان عرب خویش، بر ضد انصارالله به فعالیت پرداخت و خواستار مداخله شورای همکاری خلیج فارس در یمن شد و سرانجام شرایط مداخله نظامی ائتلافی به ریاست عربستان سعودی فراهم شد.

در انقلاب فوریه ۲۰۱۱ یمن، با وجود کناره‌گیری علی عبدالله صالح، فرایند انتقال قدرت، مورد پذیرش نبود. بنابراین کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و به‌ویژه عربستان سعودی که انتقال قدرت به جریان‌ها و احزاب ملی یمن را در تضاد با منافع خویش می‌دیدند، در آغاز می‌خواستند از فروپاشی رژیم مورد نظر خود جلوگیری کنند. سرانجام شکاف‌های عمیق فرقه‌ای، قبیله‌ای و مذهبی در کنار ساختار نخبه‌گرایانه و استبداد سیاسی در حکم موانع گذار سیاسی در یمن موجب شد جریان‌های مورد حمایت عربستان سعودی موفق شوند پایگاه اجتماعی ویژه‌ای را برای خود فراهم کنند و یمن را به سوی نبردی داخلی و سرانجام جنگ خارجی بکشانند (Hedayati Shahidani and Babaie, 2021: 299).

از نظر یمن، بخش‌هایی از عربستان مانند جیزان، عسیر و نجران، به لحاظ مذهبی به‌زیدی‌های یمن وابسته هستند. از سویی، عربستان نیز مدعی مناطقی از جمله حضرموت، مارب، الجوف و ربع‌النخالی در یمن بوده است. این اختلاف‌ها، بارها به نزاع میان دو کشور منجر شد. از دیدگاه امنیتی نیز عربستان همواره نگران اوضاع یمن بوده است. بخش گسترده‌ای از نفت عربستان از تنگه باب‌المنذب می‌گذرد که در اشراف یمن قرار دارد. از سویی، قدرت گرفتن اسلام‌گرایان افراطی مانند داعش و القاعده و زیدیان شیعه، امنیت این کشور را به خطر می‌اندازد. ترس از نفوذ ایران در یمن نیز از عوامل نگرانی عربستان محسوب می‌شود. این‌گونه دلایل، با همراهی کشورهای منطقه و حمایت سیاسی و نظامی آمریکا، عربستان را به سوی حمله نظامی و هوایی به یمن در ۲۵ مارس ۲۰۱۵

و داشت. در برابر، فعالیت‌های سیاسی بلندمدت و جنگ‌های متعدد، انصارالله را به جنبش قدرتمند سیاسی و نظامی تبدیل کرد و ورود آن به بندر راهبردی عدن، عربستان را برای حمله به یمن مصمم‌تر کرد. اما با وجود حمله گسترده نظامی با استفاده از تسلیحات پیشرفته و بهره‌گیری از تحریم گسترده تجاری و تسلیحاتی از سوی نیروهای ائتلاف، با مقاومت سرسختانه انصارالله و نیروهای وفادار به حوثی‌ها، عربستان و یمن در عمل، وارد جنگی فرسایشی شدند. هشت سال جنگ، دستاوردی جز گسترش ناامنی و فاجعه انسانی در جنوبی‌ترین نقطه عربستان نداشته است. ریاض به این نکته آگاه است که بدون آتش‌بس و توافق سیاسی با صنعا، در تداوم طرح‌های توسعه‌ای و سرمایه‌ای ناکام خواهد بود. شاید نخستین قدم برای اجرای سند ۲۰۳۰، تأمین امنیت پایدار و حفظ روابط عادی با کشورهای همسایه است (Hosseinzadeh and Others, 2017: 132).

ایران، داعیه‌دار نفوذ ایدئولوژیک در ژئوپلیتیک منطقه

با در نظر گرفتن بعد فرهنگی انقلاب اسلامی ایران، می‌توان گفت ملت‌ها و جوامعی که وجوه بارز مشترک فرهنگی با ملت ایران دارند، تأثیرپذیری مثبت بیشتری دارند. در قبل از اسلام، ایران برای کنترل مسیر دریایی حمل کالا از چین و آسیای دور به امپراتوری روم با امپراتوری ثروتمند حبشه (اتیوپی کنونی) در آن سوی دریای مکران، با هدف کنترل یمن (یمن و عمان کنونی) و شمال شرق آفریقا می‌جنگید. اهمیت ژئوپلیتیک یمن برای ایران تا زمان معاصر ادامه داشته و حتی پس از حفر کانال سوئز، توسعه حمل‌ونقل دریایی جدید، کشف نفت و رقابت‌های منطقه‌ای افزایش یافته است (Nejat, 2017: 116). پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نمادها و شعائر ارزشی و انقلابی ایران به شکل‌های گوناگون در یمن دیده می‌شد. پیروزی انقلاب اسلامی موجب شد جایگاه ژئوپلیتیکی اسلام در کانون توجه قرار گیرد. جمهوری اسلامی ایران با حضور در غرب آسیا در پی ایجاد نوعی بازدارندگی در برابر تهدیدهای موجود است. ایران هیچ اتحادی با کشورهای عربی منطقه ندارد و در برابر، آمریکا و اسرائیل، در همکاری با دولت‌های عربی منطقه توانسته‌اند اهرم‌های قدرت خویش را علیه ایران فعال کنند. این مسئله، امنیت ایران را با تهدید روبه‌رو کرده است (Yahyaabadi and Others, 2020: 2870).

آنچه شرایط را برای بازیگری ایران در یمن مهیا کرده است، محرومیت‌هایی بود که پس از کودتا در این کشور در برابر زیدی‌ها اعمال شد. این گروه رفته‌رفته به سوی آرمان‌های انقلاب اسلامی گرایش یافت و از سویی به مداخله‌های خارجی عربستان و آمریکا در یمن معترض و از سویی دیگر، موجودیت اسرائیل را به‌عنوان یک کشور منکر شد (Pourdanesh and Others, 2022: 43). ایران فقط بر مبنای ایدئولوژی حمایت از مسلمانان جهان وارد بحران یمن شد. یمن کشوری است عربی در جنوب عربستان که از دیرباز برای

عربستان اهمیت زیادی دارد. حضور ایران در یمن نزد عربستان نوعی بازی قدرت و تهدیدی علیه موجودیت کشورهای حوزه خلیج فارس به شمار می‌رود. از این رو، همواره رویکردی تهاجمی در برابر کنش‌های ایران در منطقه در پیش گرفته و در پی خنثی کردن نفوذ منطقه‌ای ایران بوده است (Dashti and Others, 2022: 88).

یمن می‌تواند اهمیتی درخور برای حفظ نفوذ ایران در منطقه داشته باشد. گسترش نفوذ انصارالله در یمن و تسلط بر باب‌المنذب به عنوان مسیری مهم در انتقال انرژی جهان و معبر حیاتی کشتی‌رانی در کانال سوئز و نیز تسلط بر بندر الحدیده می‌تواند سبب تقویت حاکمیت متحدان منطقه‌ای ایران و کنترل آمدوشد دریایی از کانال سوئز و خلیج فارس شود که نگرانی از نفوذ ایران را در پی داشته است. بنابراین، یمنی آرام و هم‌راستا با هدف‌های ایران می‌تواند نقش گسترده‌ای در تأمین امنیت کشتی‌های نفتی ایران داشته باشد (Shekarzade and Jafarifar, 2020: 13). با وجود اینکه ایران در حمایت از حوثی‌ها موفقیت‌هایی داشته است، در ایجاد فضای هم‌سویی در سازمان‌های منطقه‌ای از جمله سازمان همکاری اسلامی، در جهت کاربست مواضع منصفانه و صلح‌طلبانه، موفقیت چندانی نداشته و حتی کشورهای هم‌سو با ایران، مانند عراق، الجزایر و سوریه نیز تلاشی جدی در جهت حمایت از حقوق مردم یمن در سازمان همکاری اسلامی نکرده‌اند. وجود دشمنان مشترک منطقه‌ای مانند اسرائیل و آمریکا میان جمهوری اسلامی ایران و برخی ملت‌های منطقه، ایران را به‌سوی گسترش ارتباطات منطقه‌ای متمایل کرده است. (Bozorgmehri and Others, 2019: 66).

روسیه، منادی رسالت میانه‌گیری و اوراسیاگرایی

سیاست روسیه در بحران یمن در قالب رویکرد کلی مسکو نسبت به غرب آسیا قابل بررسی است. روسیه می‌خواهد نقشی مستقل و فعال‌تر در درگیری‌های منطقه برای خویش تعریف کند. از این رو، در پی برقراری ارتباط با دوطرف درگیر نه‌تنها در یمن، بلکه در دیگر کشورها است. روسیه می‌داند که یمن، عرصه رقابت میان ایران شیعه و عربستان سنی است و حمایت مستقیم مسکو از حوثی‌های یمن می‌تواند آن را در برابر کشورهای سنی قرار دهد. بنابراین روسیه در این بحران، آمادگی لازم برای نقش واسطه بودن برای حل بحران را دارد. اما در عمل تفکری فعال و مشهود در حل و فصل آن نداشته و سیاست آن در این زمینه، تا حد گسترده‌ای در تأثیر مؤلفه‌هایی از جمله بهبود روابط با عربستان سعودی بوده است. روسیه توجه ویژه‌ای به امنیت دریای سرخ و تنگه باب‌المنذب داشته و از دیدگاه آن، تغییر ساختار قدرت، نباید موجب بی‌ثباتی این منطقه راهبردی شود. بنابراین سیاست ایران نیز در برابر جنبش مردمی یمن، همواره متمایل به جهتی است که مسکو دچار تصور بی‌ثباتی در محور باب‌المنذب نشود و عربستان نیز در جایگاه شریک تجاری این کشور، شکست‌خورده برآورد نشود (Bozorgmehri and Najafi, 2019: 154).

جلوگیری از نفوذ غرب و در اختیار گرفتن کنترل راهبردی دریای سرخ، نقش‌آفرینی روسیه در یمن را پررنگ‌تر کرده است. ولی به قدرت‌های غربی اجازه بهره‌گیری از بحران یمن برای گسترش نفوذ خود را نداده است. مسکو ضمن اینکه انتقاد سرسختانه‌ای از کنش عربستان در یمن نداشته، از اقدام‌های نظامی در این کشور نیز حمایتی نکرده است. روسیه در کنار حفظ سیاست بی‌طرفی، در عمل به حمایت از سیاست‌های عربستان اقدام کرده است. به بیان دیگر، مسکو تلاش کرده است در این بحران، جایگاه کنشگرانه دیپلماتیک خویش را حفظ کند و از آنجا که امکان رسیدن به صلح در کوتاه‌مدت را ناممکن می‌داند، می‌خواهد دیپلماسی خاموش و مخفیانه‌ای را در برابر این بحران دنبال کند. روسیه تلاش کرده است در قالب رفتاری حقوق بشری و روابط دیپلماتیک و دور از تنش‌زدایی، به صلح و امنیت در یمن کمک کند و بیشتر به عنوان بازیگری خارجی و تزاممی نقش داشته باشد (Karimipour, 2021: 120).

روسیه با وجود انعطاف‌پذیری در منطقه، همواره در دفاع از نبود مداخله نظامی ممنوعیت‌یافته از سوی سازمان ملل در غرب آسیا پافشاری داشته، از استفاده از واژه‌پردازی ایدئولوژیک با منطقه پرهیز کرده و در پی آن بوده تا به‌جای تفاوت‌ها و تضادها، بر اشتراک‌ها تمرکز کند. شاید بتوان تقابل‌های مکرر روسیه با غرب را یکی از عوامل گرایش این کشور به تشدید فعالیت در غرب آسیا، تماس‌های تاکتیکی و روابط بهتر با کشورهای منطقه را وسیله‌ای برای دوری از انزوای بین‌المللی، جبران آثار منفی تحریم‌ها و اعمال فشار بر غرب برآورد کرد (Kozhanov, 2018: 24). روسیه تلاش می‌کرد در رویدادهای بهار عربی خویشتن‌داری کند و واکنشی مبنی بر حل مسالمت‌آمیز اختلاف‌ها نشان دهد، اما خسارت‌های اقتصادی و ایجاد شرایط ناشی از آن در منطقه و افکار عمومی، با انتقادهای جدی روبه‌رو شد. بر این اساس، با پیدایش دولت‌های هم‌سو با غرب در این کشورها، نگرش کلی دستگاه سیاست خارجی روسیه به غرب آسیا دستخوش تغییر و موجب شد روس‌ها برای تأمین منافع ملی خویش، روند توسعه روابط با کشورهای غرب آسیا را جدی در پیش گیرند (Hajiyousefi and Zolfaghari, 2017: 166).

سیاست روسیه در غرب آسیا بر محور ارتباط خوب با کشورهای منطقه و جلوگیری از مداخله بیگانه در امور کشورهای غرب آسیا و گسترش نیافتن قیام‌ها و شورش‌های داخلی در این کشورها قرار داشته است و تشدید خیزش‌های مردمی را چندان مناسب سیاست‌های خویش نمی‌داند (Bozorgmehri and Najafi, 2019: 143). منطقه غرب آسیا با شروع بهار عربی تبدیل به عرصه‌ای برای فعالیت و توسعه روابط با کشورهای منطقه برای تأمین منافع ملی روسیه شد. رویدادهای بهار عربی، روسیه را متوجه کرد که روابط با کشورهای منطقه را باید به صورت مستقل و در چارچوب اولویت‌ها پیگیری کند (Hajiyousefi and Zolfaghari, 2017: 182). روسیه همواره رسالت جهانی خود را در قالب اوراسیاگرایی معین کرده و از دیدگاه تاریخی، تلاش برای امنیت مرزها و توسعه سرزمینی را

در دستور کار گذاشته است. روسیه، طرفدار حفظ ثبات و تغییر تکاملی به جای تغییر انقلابی در منطقه بوده و هدف مسکو، برقراری موازنه میان رژیم‌های حامی آمریکا و محور مقاومت است. به گونه‌ای که هیچ یک از اتحادهای حاضر در منطقه توانایی برتری بر رقیب خویش را نداشته باشد (Kiani, 2016: 65).

یمن روابطی دیرینه با اتحاد شوروی داشت. مسکو می‌کوشد با داشتن نقش در بحران این کشور، پیوندهای تاریخی خود را بازسازی کند. روسیه به دلیل نگرانی از تسری افراط‌گرایی و بی‌ثباتی به داخل کشور، همواره تلاش کرده است با همکاری کشورهای اسلامی، سیاست خارجی خود را مدافع مسلمانان نشان دهد و از انتقال شورش‌ها به داخل جلوگیری کند (Karimipour, 2022: 39).

عربستان، تداعی‌کننده پنداشته‌های هژمونیک

از نظر تاریخی، سعودی‌ها همواره خواستار این بوده‌اند که یمن در کنترل آن‌ها و از راه نظام قبیله‌ای اداره شود. سه عضو دائم شورای امنیت یعنی آمریکا، فرانسه و انگلستان، از متحدان عربستان بوده و ثبات شبه جزیره عربستان با سلطه‌گری آل سعود را سیاست مهم منطقه‌ای خویش قرار داده‌اند. روسیه نیز روابط خوبی با عربستان در عرصه تجارت داشته و ثبات منطقه با برتری حامیان عربستان را کم‌وبیش مطلوب می‌داند (Bozorgmehri and Najafi, 2019: 133). عربستان سعودی به دلیل ظرفیت ویژه‌ای که در رهبری کشورهای عربی و اسلامی برای خود قائل است، خود را قدرت برتر منطقه دانسته و می‌کوشد به وسیله ائتلاف‌سازی با کشورهای موافق و دادن امتیاز و ایجاد محدودیت‌های اقتصادی و سیاسی، جایگاه هژمونیک خویش را تقویت کند. از این رو، همواره در پی حفظ و استمرار موازنه قوای منطقه‌ای و جلوگیری از گسترش قدرت کشورهایمانند ایران در غرب آسیا بوده است (Javedani and Harirforoush, 2018: 53). مطلوب مورد نظر عربستان در سطح منطقه، هژمون بودن است. اما با وجود محدودیت‌های عینی، در عمل به سوی سیاست موازنه‌سازی متمایل شده و با توجه به درک خود از معادله‌های قدرت و تصویری که از قدرت تهدیدگر کانونی دارد، سیاست‌های خود را طراحی کند (Asadi, 2018: 49). عربستان می‌خواهد با رویکرد محافظه‌کارانه تهاجمی، از تسری موج انقلاب‌های منطقه به مرزهای داخلی خود جلوگیری کند. این کشور در سیاست خارجی خود رویکردی دوگانه را در قالب رهبری جهان اسلام و دوست و متحد غرب، حفظ می‌کند. از این رو، همواره می‌کوشد در برابر سیاست‌های رادیکال جهان عرب و منطقه، جایگاهی متعادل‌کننده داشته باشد (Amouri, 2018: 105).

در ساحت موازنه‌گرایانه ایران و روسیه

ایران و روسیه، با رویکردی ایجابی در پی ایجاد ثبات و موازنه راهبردی با تعریف نقش‌ها و سهم مدیریتی افزون‌تر در منطقه هستند. دو کشور، نقش موثری در به‌چالش کشیدن جایگاه برتر

آمریکا در منطقه داشته و مفهوم تجدید نظر طلبی و مقاومت را در جایگاه یک هنجار، به سیاست غرب آسیا وارد کردند (Nouri, 2020: 94). به‌طور کلی، روابط ایران و روسیه در سال‌های اخیر با چالش‌هایی روبه‌رو بوده است. روسیه دنبال کننده منافع خود بوده و چون سیاست خارجی ایران همواره در تنش با غرب است، مسکو تمایل ندارد اعتبار بین‌المللی خود را درگیر این گونه روابط تنش‌آلود کند و به ارتباط خویش با آمریکا و دیگر بخش‌های جهان، آسیب وارد کند. به علاوه، روسیه روابطی گسترده با اسرائیل و عربستان سعودی داشته و ارتباط راهبردی با ایران که رویکردی تنش‌آلود با چین بازرگانی دارد، تأثیر منفی بر منافع مسکو خواهد داشت (Yahyaabadi and Others, 2020: 2853). اسلام و روابط با کشورهای اسلامی و به‌ویژه ایران، همواره مورد توجه روسیه بوده است. برای غرب‌گرایان، اسلام یک تهدید امنیتی بوده و ایران نیز به عنوان یک کشور ایدئولوژیک، نمی‌تواند شریک قابل اعتمادی برای روسیه باشد. در مقابل، اوراسیاگرایان رویکردی متفاوت و پیچیده در برابر اسلام دارند و از دیدگاه آن‌ها، همکاری با کشورهای اسلامی در راستای ثبات داخلی و دفع تهدیدهای امنیتی به طور کامل ضروری خواهد بود. بنابراین همکاری مسکو و تهران، می‌تواند موازنه قدرت را در غرب آسیا و اوراسیای مرکزی، به موازات کانون‌بودن ایران شیعی و روسیه مسیحی در رویارویی با غرب، متحول کند (Valizadeh and Kazemi, 2022: 205).

کنش فعالانه دیپلماتیک و نظامی روسیه در تحولات یمن نیز با هدف احیای شکوه و بزرگی امپراتوری شوروی بوده و مسکو می‌کوشد رهیافت موازنه‌گرایی و جایگاه جهانی و منطقه‌ای خود را گسترش دهد. راهبرد منطقه‌ای ایران نیز بر حفظ آرمان‌های انقلاب، افزایش قدرت در ابعاد مختلف، ارتقای نفوذ ایدئولوژیک، گسترش قدرت نرم و اثرگذاری در برهم زدن معادله‌های منطقه‌ای قرار دارد. در اندیشه جمهوری اسلامی ایران، تحولات یمن، فرصتی امنیتی برای گسترش حوزه نفوذ سیاسی و راهبردی محسوب می‌شود که با توجه به اهمیت جغرافیایی و پیوندهای اعتقادی و سیاسی ایران با حوثی‌های یمن، بستر کنش‌های فعالانه ایران را در تحول‌های این کشور و منطقه فراهم کرده است. روسیه تلاش می‌کند با توجه به اهمیت عربستان و ایران، روابط متوازن خود را با این دو کشور حفظ کند. از سویی، ایران از جریان مقاومت در یمن حمایت کرد تا بتواند جایگاه خود را به سطح رهبری در جهان اسلام نزدیک‌تر کند. اما روسیه به دلیل تعارض منافع سیاسی، وارد دخالت‌های نظامی در یمن نشد. در نتیجه، مسئله‌ای که ایران را نگران می‌کند، روند تدریجی حرکت روسیه به سوی عربستان و اسرائیل است (Karimipour, 2021: 107).

روسیه توانسته با خویشتنداری در میان شکاف‌های غرب آسیا فعالیت کرده و منافع خود را ارتقا بخشد. اما با محدودیت‌هایی روبه‌رو است و پایگاه اقتصادی سیاست خارجی آن هنوز به‌عنوان یک قدرت بزرگ در منطقه مهم نیست. چنانچه میان ایران و اسرائیل جنگی رخ دهد، احتمالاً روسیه مجبور به کناره‌گیری خواهد بود. بنابراین به موازات نزدیکی مواضع به عربستان،

تلاش‌هایی با هدف جلوگیری از این وضع و ایجاد بازدارندگی دارد (Nakhle, 2018: 26). روسیه ایران را در حکم وزنه محافظ توازن در منطقه غرب آسیا می‌داند. روس‌ها برای جلوگیری از تجاوز دیگران، همواره مواظب شرایط پیرامونی خویش بوده‌اند و همین موضوع، به توسعه‌طلبی آن‌ها در محیط پیرامونی شرق، غرب و جنوب منجر شده است. فرهنگ راهبردی روسیه، فرهنگی تهدید محور بوده و هسته مرکزی آن را رویارویی با تهدیدهای امنیتی تشکیل می‌دهد. روسیه به علت نداشتن مرزهای طبیعی و قابل دفاع و وجود تهدید و نگرانی همیشگی، همواره از توان نظامی و اثرگذار در جهان برخوردار بوده است و با اتکا بر قدرت نظامی، به پیگیری هدف‌های خود در جهت مقابله با مواردی که یکپارچگی درونی و فیزیکی‌اش را تهدید می‌کند و جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیکی خود پرداخته است. در نتیجه، در بیشتر موارد در تنش‌ها و رقابت‌های ژئوپلیتیکی و نظامی مناطق مختلف درگیر بوده است. تصور تهدید، تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر نگرش نخبگان سیاسی و نظامی این کشور داشته است. می‌توان گرایش روسیه به افزایش قدرت نظامی را برای نگرش تهدیدمحور آن دانست. رویکرد تهدید محور در فرهنگ راهبردی ایران نیز زیر تأثیر نظام بین‌الملل و محیط منطقه قرار داشته است که پیوند نزدیکی با پیشینه تاریخی آن دارد. روابط جمهوری اسلامی ایران با همسایگان و قدرت‌های جهانی، هیچ‌گاه دور از رقابت و تهدید نبوده و محرک و شالوده اصلی فرهنگ راهبردی ایران، سوء ظن و بدبینی به بیگانگان و تعیین‌کننده چارچوب روابط خارجی این کشور است. مقاومت و پایداری از مؤلفه‌های بنیادی قدرت نرم در فرهنگ راهبردی ایران به‌شمار می‌رود که نقش شایانی در ایجاد بازدارندگی از سوی این کشور دارد (Valizadeh and Kazemi, 2022: 397).

فراخنای همتازی امنیتی ایران و عربستان

تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی، حضور ایران در یمن و توافق هسته‌ای میان ایران و کشورهای غربی، به گسترش قدرت منطقه‌ای ایران و نگرانی عربستان سعودی منجر شد. اگر چه در دوره‌هایی جمهوری اسلامی ایران، سیاست تنش‌زدایی را به‌کار گرفت و روابط به‌سوی بهبودی گرایید، ولی تضادهای ایدئولوژیک میان این دو کشور هرگز از میان نرفت. بحران یمن در سال‌های اخیر، نقش محوری در افزایش سطح تنش میان عربستان سعودی و ایران داشته است. یمن به دلیل تسلط بر حوزه شمالی و شمال غربی تنگه باب‌المندب، اهمیتی راهبردی دارد. ایران نیز با قرارگرفتن در جنوب غربی آسیا و برخورداری از ظرفیت‌های ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک اهمیتی ویژه دارد. یک برنامه اصولی در این منطقه می‌تواند در افزایش توان ملی و قدرت ژئوپلیتیکی و نیز ارتقای جایگاه فراملی ایران در دریای عمان و خلیج فارس و البته در کاهش زمینه‌های تهدید حوزه پیرامونی و تبدیل آن‌ها به فرصت‌هایی بی‌بدیل مؤثر باشد (Jahantigh and Others, 2016: 240).

از دستاوردهای ایران در غرب آسیا، تقویت و تحکیم پیوندهای شیعیان در قالب محور مقاومت است که نگرانی امنیتی عربستان را پایه‌ریزی کرد. چرا که بخش زیادی از جمعیت مناطق شرقی عربستان که مهم‌ترین ذخایر نفتی را دارند، شیعیان هستند. این مسئله، عربستان را در برابر ایدئولوژی جمهوری اسلامی ایران، نفوذ پذیر کرده است. دولت سعودی به ویژه در زمینه تحولات یمن، می‌کوشد نفوذ خود را از مسیر همکاری با دیگر بازیگران فرامنطقه‌ای گسترش دهد. عربستان سعودی به عنوان متحد نسبی آمریکا در منطقه، از ابتدای پیروزی انقلاب ایران، در جایگاه بازیگری موازنه‌گر و با هدف جلوگیری از نفوذ منطقه‌ای ایران، نقش مؤثری داشته و قلمروی ژئوپلیتیکی را برای خود تعریف و منافع خود را با آمریکا هم‌سو کرده است تا بتواند در مقابل نفوذ ایران، اقدام‌هایی چالش‌آفرین و موازنه‌ساز تدارک ببیند (Sadeghi and Lotfi, 2016: 59). از آنجا که روابط ایران و عربستان سرشت رقابتی دارد، با قدرت یابی شیعیان حوثی در جامعه و ساختار حکومت یمن، این کشور به یکی از حوزه‌های مهم رقابتی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی تبدیل شده و رقابت شیعی و سنی را در منطقه نفوذ ایران و ریاض، تشدید کرده است (Bahadorkhani and Others, 2019: 54). آنچه برای ایران اهمیت دارد، نقشی سازنده در تحولات یمن برای رفع چالش‌های تفاهم گروه‌های سیاسی و همچنین، حمایت از متحدان خود برای جلوگیری از خروج اجباری آن‌ها از عرصه قدرت است. این دو سیاست سبب می‌شود قدرت ایران از نظر جایگاه منطقه‌ای و همچنین وزن گروه‌های هم‌سو در یمن، رو به افزایش برود.

بافتار راهبردی پیچیده یمن در میان تعاملی سه‌وجهی

راهبرد عربستان سعودی در یمن، هواخواهی و پشتیبانی از بنیادگرایان است که در برابر، پیدایش جنبش حوثی‌ها را به دنبال داشته و موجب شده است جریان ایدئولوژیک به‌نام زیدیه - که تنها منحصر به یمن هم نیست - برای ضدیت با ایدئولوژی وهابیت عربستان بنا نهاده شود. سلفی‌های تندرو سعودی نیز با حضور در یمن، در پی نابودی جنبش شیعیان زیدی برآمدند. عربستان، پرچمدار موج محافظه‌کار منطقه و ایران نیز راهبر مبارزه با نظام سلطه در منطقه هستند. این تعارض سیاسی، سبب شده است تا نگرانی عربستان در جهت برهم خوردن توازن قوا به سود ایران و مقاومت اسلامی، از دلایل اصلی حمله به یمن باشد (Sadeghi and Lotfi, 2016: 71). بر اساس نگرش موازنه تهدید، از آنجا که ایران در مرزهای جنوبی خود با احساس تهدید روبه‌رو است، برای کاهش تهدیدها و موازنه‌سازی، همسویی با انصارالله و دولت نجات ملی یمن را در پیش گرفت. پس می‌توان سرشت حمایت ایران از دولت نجات ملی یمن در دوره بحران را به موازات راهبرد رفع تهدیدهای امنیتی و ایجاد موازنه با عربستان ارزیابی کرد. با توسعه قدرت انصارالله، عربستان در محاصره کمر بند شیعی و در تنگنای ژئوپلیتیکی قرار می‌گیرد. زیرا گسترش قدرت

انصارالله به منزله توسعه محور مقاومت تا شبه جزیره عربستان و در حکم گسترش نفوذ ایران خواهد بود. در نتیجه، ایران علاوه بر اینکه از نظر ایدئولوژیک، خود را به دفاع از مردم یمن و جنبش الحوثی متعهد می‌داند، برای موازنه تهدیدهایی که از قدرت یابی عربستان سعودی و اسرائیل احساس می‌کند، به سیاست حمایت و اتحاد با انصارالله یمن اقدام کرده است (Delband and Abdekhodae, 2022: 83).

حمایت ایران از حوثی‌ها به عنوان اهرم مقابله با اقدام‌های آمریکا و عربستان در منطقه برآورد شده و معادله‌های منطقه‌ای را به سوی سیاست‌های منطقه‌ای ایران و هم‌پیمانانش در غرب آسیا شکل می‌دهد. بنابراین سعودی‌ها برای مرزهای خود دغدغه امنیتی داشته و ایران را آماده گسترش حوزه نفوذ در هلال شیعی با اثرگذاری بر شیعیان حوثی به‌شمار می‌آورند که می‌خواهند با روی کار آمدن دولتی متمایل به خود در یمن، پایگاهی ایجاد کنند تا در عربستان و دیگر کشورهای منطقه رسوخ کند (Rostami and Others, 2018: 25). قدرت‌یابی انصارالله یمن و پایه‌ریزی یک حکومت اسلامی و مردمی در آن، به موازات منافع منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران ارزیابی می‌شود که می‌تواند به تقویت و تثبیت جایگاه ایران در غرب آسیا و شمال آفریقا بینجامد. پیروزی و تسلط انصارالله بر یمن به توسعه توان دیپلماسی و دایره نفوذ منطقه‌ای ایران خواهد انجامید و نظم و امنیت منطقه‌ای را به سود ایران و متحدان منطقه‌ای آن رقم خواهد زد (Dorj and Altiami Nia, 2020: 282).

با افزایش حضور روسیه در منطقه، مداخله آن در یمن نیز افزایش یافته و خود را بازیگری مهم در سیاست این کشور می‌داند. درگیری‌های داخلی یمن از دیدگاه بین‌المللی، مسیری را برای روسیه گشود تا نقش خویش را تقویت کند، به ویژه که این کشور، تنها طرفی است که روابط مثبتی با طرف‌های درگیر داشته است. سیاست روسیه در زمینه بحران یمن، تلاش در بی‌طرفی بوده تا روابط خویش را با همه طرف‌های درگیر حفظ کند و نقش میانجی در یمن داشته باشد و وفاداری خود را به طرف‌های درگیر ثابت کند. تمایل روسیه به حضور در یمن، راهی برای کنترل بر تنگه باب‌المنذب است. به دست آوردن تأسیسات دریایی و هوایی یمن، می‌تواند قدرت عملیاتی روسیه را در اقیانوس هند و دریای سرخ افزایش دهد. روسیه همیشه به دنبال حضور در جنوب یمن با هدف بالا بردن قدرت چانه‌زنی خود در جنگ نفتی با عربستان بوده و ثبات در ناحیه جنوبی یمن، به عنوان پیش‌شرطی برای توسعه نفوذ روسیه در دریای سرخ به‌شمار می‌رود. از سال ۲۰۱۲ که روسیه فعالیت بیشتری را در غرب آسیا آغاز کرد، هم‌زمان روابط مثبت با ایران و عربستان را ادامه داد. روسیه در مراحل ابتدایی بحران یمن، کنش فعالی از خود نشان نداد. اما از سال ۲۰۱۷ تغییرهایی در رویکردهای روسیه در برابر یمن پدیدار شد. اهمیت ژئوپلیتیک یمن و پیشینه حضور تاریخی روس‌ها در آن، مسکو را به سوی یمن پیش برد. شاید بتوان حضور فعال این کشور در یمن را اهرمی برای فشار بر عربستان یا تنظیم روابط با آن در نظر گرفت. مسکو هر نوع رقابت میان عربستان و ایران را با

احتیاط پیگیری کرده و در عمل از ورود به درگیری‌های شیعه و سنی نگران است (Mirfakhraee, 2018: 155).

مسأله انقلاب‌های عربی در سیاست خاورمیانه‌ای روسیه، شکل‌دهنده روابط روسیه و عربستان سعودی بوده است. موضوع‌های مهم در روابط دو کشور، افزایش قیمت نفت و فروش تسلیحات به عربستان بوده و به‌طور سنتی با ژئوپلیتیک منطقه‌ای نیز پیوند داشته است. روسیه قصد دارد با نگرشی میانجی‌گرایانه، حضور خود را در جهان عرب دوباره تثبیت ساخته و گاهی نیز به شکل عمل‌گرایانه به‌ویژه در رقابت میان ایران و عربستان، سعی در بهره‌برداری از آن دارد (Mikail and Aytakin, 2016: 457). سیاست این کشور در ارتباط با یمن زیر تأثیر روابط با عربستان سعودی قرار دارد. عربستان و روسیه توانسته‌اند با وجود اختلاف‌های موجود در زمینه مسائل منطقه‌ای، برای تقویت روابط دو جانبه و اقدام در بازارهای نفت به توافق برسند و روسیه نمی‌خواهد که بهبودی این روابط، متأثر از مسائل یمن باشد. بحران یمن از هدف‌های میانجیگری روسیه در حل اختلاف عربستان و ایران بوده و رویکرد سیاست خارجی آن در غرب آسیا، نقش آفرینی به عنوان یک میانجی در بحران‌ها در چارچوب قوانین سازمان ملل و بدون حمایت محض از یک طرف یا رد دیگر طرف‌های درگیر است.

معادله دینامیک پیچیده یمن در مصالحه ایران و عربستان

مسئله از سرگیری روابط ایران و عربستان، محوری‌ترین موضوعی است که منطقه را مشغول کرده است. توجه به اینکه جنگ یمن از یک جنگ داخلی فراتر رفته و به جنگ نیابتی مهمی تبدیل شده است، نشان می‌دهد که ایران و عربستان هریک اهمیت راهبردی ویژه‌ای در برابر یمن دارند. برخی از تحلیلگران معتقدند که توافق ایران و عربستان موجب از میان رفتن محاصره، پرداخت غرامت از سوی ائتلاف متجاوز، بازسازی یمن و رسیدن به فرمولی مناسب برای خروج عربستان از بحران و بازگرداندن اعتبار آن به وسیله مردم یمن خواهد شد. از سویی، فضای جدید منطقه‌ای که مؤلفه مهم آن توافق ایران و عربستان است، می‌تواند تحول‌های عرصه بین‌الملل را نیز دستخوش دگرگونی کند و چشم‌انداز روشنی را برای پایان جنگ علیه یمن ترسیم کند. توافق اخیر ایران و عربستان می‌تواند به همگرایی منطقه‌ای بینجامد که عوامل عملیاتی شدن سیاست واگرایی از آمریکا و دوری از هژمونی آن را رقم‌زده و برنامه‌های اسرائیل را دچار آسیب کند. ایران می‌تواند با تثبیت حکومت در یمن، در برابر عربستان به برتری راهبردی دست یابد. چون نفوذ در سواحل یمن تا خروجی دریای سرخ و تسلط بر خلیج عدن برای ایران حکم کنترل مسیرهای نفتی مهم را دارد. ایران می‌خواهد با کنترل مسیرهای انتقالی نفت، با استفاده از تنگه هرمز و به وسیله روابط با حوثی‌ها در شمال یمن نفوذ کند و بر مسیرهای انرژی تسلط یابد و از آن‌ها حفاظت کند.

برای عادی شدن روابط ایران و عربستان، نیاز هم زمان به حل و فصل مسئله یمن نیز احساس می‌شود تا عربستان به آسودگی خاطر از نظر نبود تهدید امنیت خود از سوی یمن برسد. توافق اخیر میان ایران و عربستان، امیدی تازه برای رسیدن به صلح در یمن ایجاد کرده است. تاکنون، عربستان از دولت رسمی یمن و ایران از حوثی‌های مخالف این دولت حمایت کرده‌اند و شاید تنش زدایی میان ایران و عربستان بتواند مسیری به سوی حل و فصل دائمی مناقشه موجود بگشاید. در حال حاضر، عربستان در انتظار عملکرد ایران در یمن برای کمک به صلح این کشور بوده و ایران نیز به دنبال بهبود اوضاع داخلی و کاهش فشارهای بین‌المللی اتمی به واسطه عربستان است. در شرایط کنونی، ایران متعهد شده است که از فرستادن سلاح برای حوثی‌ها خودداری و رهبران انصارالله را متقاعد به آتش‌بس با عربستان کند. عربستان می‌خواهد در مورد آینده سیاسی حوثی‌ها و دیگر بازیگران یمن گفت‌وگو کند. اما اینکه حوثی‌ها چه پاسخی به عربستان خواهند داد و اینکه ایران در این زمینه چه رویکردی خواهد داشت، در ابهام قرار دارد.

ایران و عربستان را می‌توان بازیگرانی خارجی محسوب کرد که به جنگ یمن دامن زده‌اند. بنابراین آنچه به‌عنوان راه حل بحران موجود در یمن اهمیت دارد، ورود این دو بازیگر خارجی به عرصه آشتی خواهد بود. به علاوه مذاکرات سیاسی طرف‌های یمنی با یکدیگر با میانجیگری سازمان ملل، اهمیت ویژه‌ای دارد. زیرا شالوده درگیری‌ها در این کشور، پویایی داخلی و پیچیده آن و تکثر بازیگران و اختلاف‌های میان آن‌ها است. با این توضیح، توافق میان ایران و عربستان نمی‌تواند به تنهایی به معنای پایان جنگ یمن به‌شمار رود. کارزار یمن با تقسیم قدرت میان بازیگران متعدد با منافع متضاد آن قابل حل خواهد بود که مستلزم گفت‌وگو و نقشه‌ای ویژه برای این تقسیم قدرت است. با وجودی که حوثی‌ها زیر نفوذ ایران قرار دارند، اما کنترل کامل آن‌ها در دست ایران نیست و هدف‌ها و منافع خاص خود را دارند. بنابراین دنباله‌رو و تابع توافق‌های منطقه‌ای نیز نخواهند بود.

نتیجه

بازیگران قدرتمند همواره خود را برای مداخله، به ویژه در بحران‌های مناطق حساس، شایسته می‌دانند تا از تهدید منافع خود جلوگیری کنند و منافع بیشتری را به دست آورند. دولت‌ها در بیشتر جهت‌گیری‌های سیاسی نقش گسترده‌ای داشته و همواره دشمنانی فرضی علیه خویش را به تصویر می‌کشند. منطقه غرب آسیا از نظر اقتصادی، سیاسی و امنیتی در معادله‌های کشورهای چون روسیه، عربستان و ایران جایگاه ویژه‌ای داشته و ارتباط میان غرب آسیا و این بازیگران، پیشینه‌ای کهن از کنش‌ها و واکنش‌ها را شامل می‌شود. سیاست این کشورها در منطقه غرب آسیا پس از انقلاب‌های عربی با نگاهی ژئوپلیتیکی به بحران‌های منطقه، بر مبنای منافع و تهدیدها شکل گرفته و با قاعده بازی با حاصل جمع صفر، در جهت تقویت نفوذ خود و جلوگیری از نفوذ دیگری در منطقه اقدام می‌کنند.

یمن از مراکز بحرانی فعال در غرب آسیا است و کنشگران متعددی در سطح‌های داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، در تحولات آن نقش دارند. روسیه، ایران و عربستان با برداشت‌های تهدیدمحور و برای مقابله با تهدیدها، در پی افزایش قدرت منطقه‌ای خویش، کاهش تهدید، موازنه‌سازی، حفظ ثبات و افزایش نفوذ منطقه‌ای خود هستند. اما چنین هدف‌ها و منافع مشترکی، به سیاست‌هایی متفاوت منتهی شده است؛ در حالی‌که ایران، بنا را بر اتحاد و همسویی با انصارالله، دولت نجات ملی و حمایت از حوثی‌های یمن نهاد، عربستان به مقابله با انصارالله و خنثی کردن نفوذ ایران و کمک به ثبات هژمونی خویش از مسیر جلوگیری از انتقال موج انقلاب‌ها به داخل مرزهای خود با سیاست‌های محافظه‌کارانه تهاجمی اقدام کرد. در این میان، روسیه به میانجیگری و تقویت نقش خویش با بی‌طرفی و روابط مثبت با دوطرف درگیر، با هدف کنترل بر تنگه باب‌المندب و دریای سرخ روی آورد تا با حضور در جنوب یمن و افزایش قدرت چانه‌زنی خود در جنگ نفتی با عربستان، تأمین منافع اقتصادی و حفظ رسالت اوراسیاگرایی خویش را تضمین کند. روسیه می‌خواهد با توجه به اهمیت عربستان و ایران، روابط خود را با آن‌ها حفظ کند و به دلیل تعارض منافع سیاسی، وارد دخالت نظامی در یمن نشد. ایران نیز به طور جدی از جریان مقاومت در یمن حمایت کرد تا بتواند جایگاه خود را به سطح رهبری در جهان اسلام نزدیک‌تر کند. بنابراین مسئله نگران‌کننده برای ایران، می‌تواند حرکت روسیه به سوی عربستان و اسرائیل باشد.

References

- Asadi, Aliakbar (2018), "Saudi Arabia and Regional Order: from Hegemony to Balancing", **Contemporary Political Studies, Research Center for Humanities and Cultural Studies**, Vol. 9, No. 3, pp. 37-52, (doi: 10.30465/cps.2018.3425) [in Persian].
- Amouri, Abdolhosein (2018), "The New Structure of Saudi Arabia's Foreign Policy in Recent Developments in West Asia", **Research in History, Politics and Media**, Vol. 1, No. 1, pp. 85-116, <https://civilica.com/doc/1352427> (Accessed on: 2018/03/21) [in Persian].
- Bozorgmahri, Majid and Shahla Najafi (2019), "Analysis of China-Russia Strategy in the Yemeni Crisis; Alignment with Saudi Arabia or Iran", **Foreign Relations**, Vol. 11, No. 42, pp. 131-159, https://www.frqjournal.csr.ir/article_115512_bf5ba1f84546466270102b8a49589daf.pdf (Accessed on: 2019/08/23) [in Persian].
- Bozorgmehri, Majid, Somayeh Aghajani and Maryam Afshar (2019), "Subordination of OIC from Saudi Arabia Policies against Iran in Yemeni Crisis", **Iranian Political Science Association**, Vol. 15, No. 1, pp. 33-74, (doi: 10.22034/ipsa.2020.393) [in Persian].
- Bahadorkhani, Mohammad Reza, Seyed Mohammad Reza Mousavi and Saeed Chehre Azad (2019), "Comparison of Foreign Policy of Saudi Arabia and Islamic Republic of Iran in the Middle East", **Knowledge of Political**

- Interpretation**, Vol. 1, No. 1, pp. 35-70, <https://polir.ir/cdn/user/dig/9/71-4ed4f60d01304b0afaa9570429ecc617.pdf>, (Accessed on: 2021/07/22) [in Persian].
- Beigi, Alireza (2021), "Politics and Government in Yemen", Tehran: Imam Sadiq University.
- Dorj, Hamid and Reza Altiami Nia (2020), "Constructivist Analysis of the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran in Relation to the Political Developments in Yemen", **Islamic Revolution Research**, Vol. 9, No. 32, pp. 267-287, https://www.roir.ir/article_120927_7ed55b23aedc777a362b8e662ebe2179.pdf (Accessed on: 2020/12/24) [in Persian].
- Dashti, Farzaneh, Seyyed Samer Pourdanesh and Bahram Vakilzadeh (2022), "Comparative Analysis of Saudi Arabia's and Iran's Ideological Roles in Yemen Transformations", **International Studies Journal**, Vol. 19, No. 2, pp. 77-95, (doi: 10.22034/isj.2022.306144.1599) [in Persian].
- Delband, Mahdi and Mojtaba Abdekhodae (2022), "The Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran Regarding the Crisis in Yemen", **Basij Strategic Studies**, Vol. 24, No. 94, pp. 75-108, (doi: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.1735501.1401.25.94.2.7>), https://www.bsrq.ir/article_149537_2928162beced93bf7d9d395d23dbe7d6.pdf (Accessed on: 2022/04/21) [in Persian].
- Fathi, Mohammadjavad and Farzad Jahanbin (2019), "Explaining the Yemeni Geopolitical Crisis: Factors and Actors", **World Politics**, Vol. 8, No. 1, pp. 193-228, (doi:10.22124/wp.1970.3506) [in Persian].
- Ghasemi, Behzad (2019), "Analysis of the Reflection of Iran's Islamic Revolution in Yemen Based on Diffusion Theory", **Islamic Revolution Research**, Vol. 8, No. 31, pp. 197-218, (doi: 20.1001.1.23222573.1398.8.31.8.4) [in Persian].
- Hedayati Shahidani, Mehdi and Mohammad Reza Babaie (2021), "The Fragile Coalition and Political Competition UAE and Saudi Arabia in Yemen (2015-2020)", **Political Strategic Studies**, Vol. 10, No. 38, pp. 227-254, (doi: 10.22054/qps.2021.56691.2700) [in Persian].
- Hosseinzadeh, Seyed Mohammad Ali, Mehrshad Qaffarizadeh and Zeynab Farhadi (2017), "The War between Yemen and Al-Qaeda in Arabian Peninsula (2016-2015)", **Political Science**, Vol. 20, No. 77, pp. 129-149, (doi: 10.22081/psq.2017.63784) [in Persian].
- Hashempour, Pirouz and Alimohamad Haghghi (2020), "Relationship between the Islamic Revolution of Iran and the Axis of Resistance in the Identity of the Houthis of Yemen", **Political Research in the Islamic World**, Vol. 10, No. 4, pp. 211-242, (doi: <http://www.dorl.net/dor/20.1001.1.23222980.1399.10.4.1.8>), <http://priw.ir/article-1-797-fa.html> (Accessed on: 2020/11/21) [in Persian].
- Hajiyousefi, Amir Mohammad and Abbas Zolfaghari (2017), "Russia's Strategic Culture and Foreign Policy in West Asia", **Foreign Relations Quarterly**, Vol. 9, No. 2, pp. 165-192, (doi: <https://www.dorl.net/dor/20.1001.1.20085419.1396.9.2.6.9>), https://frqjournal.csr.ir/article_125811_d5ebac00572f63381bdfc86175c0753a.pdf (Accessed on: 2021/02/07) [in Persian].

- Javdani Moghadam, Mahdi and Hamed Hariforush (2018), "A Study of the Context and Dimensions of New Saudi Arabian Foreign Policy in the Middle East", **Iranian Political Research**, Vol. 5, No. 15, pp. 51-74, https://www.se.qom.iau.ir/article_540545_fdca3fe9563e7832beb6d0aef7f82bf6.pdf (Accessed on: 2018/05/22) [in Persian].
- Jahantigh, Reza, Abdoreza Farajirad, Habibolah Sayari and Rahim Sarvar (2016), "Analysis of the Geopolitical Capacities of the Country of Yemen in the Rapid Changes of the International System (Historical Twist)", **Regional Planning**, Vol. 6, No. 23, pp. 237-248, https://www.jzpm.marvdasht.iau.ir/article_2069_096bb89d34cb31cd43671e3c99c2b212.pdf(Accessedon:2016/11/21)[in Persian].
- Karimipour, Davood (2021), "The Reflection of the Policies of Iran and Russia on Their Regional Prestige in the Developments in Yemen and Syria", **Islamic Awakening Studies**, Vol. 10, No. 2, pp. 101-126, (doi: <https://www.dorl.net/dor/20.1001.1.23225645.1400.10.2.5.7>),http://www.iabaj.ir/article_137294_844038a74526cea4aeca33f35e83b31a.pdf(Accessed on: 2021/08/23) [in Persian].
- Karimipour, Davood (2022), "The Equation of Russian Status-Seeking in the Geopolitical Crises of the Islamic World; Study of Syria and Yemen", **The Fundamental and Applied Studies of the Islamic World**, Vol. 4, No. 11, pp. 38-63, (doi: 10.22034/fasiw.2022.152729) [in Persian].
- Kiani, Davood (2016), "Examining the Causes of Russian Presence in the Middle East after the Uprisings (with an emphasis on Syria)", **Iranian Political Research**, Vol. 3, No. 10, pp. 47-67, https://www.se.qom.iau.ir/article_533473_1db602758b84ff449ed254662d75db62.pdf(Accessed on: 2017/01/20) [in Persian].
- Kiani, Davood and Zohreh Khanmohamadi (2017), "Middle East Policy of Russia 2011-2015 (with the Arabization of the United States)", **Central Eurasia Studie**, Vol. 10, No. 2, pp. 341-358, (doi:10.22059/jcep.2018.204648.449644) [in Persian].
- Kozhanov, Nikolay (2018), "Russian Policy Across the Middle East: Motivations and Methods", **Research Paper for Russia and Eurasia Program**, pp. 1-35, <https://policycommons.net/artifacts/613612/russian-policy-across-the-middle-east/1593680/> (Accessed on: 2018/02/21).
- Mokhtari, Hosein and Mojtaba Shams (2017), "Geopolitical Analysis of Yemen Crisis", **Research Political Geography Quarterly**, Vol. 2, No. 1, pp. 165-193, (doi: 10.22067/pg.v2i5.66077) [in Persian].
- Mirfakhraei, Seyed Hasan (2018), "Russia's Balancing Behavior in Middle East: Case Study of Iran and Saudi Arabia (2012-2018)", **International Relations Studies**, Vol. 11, No. 44, pp. 145-164, https://www.prb.ctb.iau.ir/article_663470_984f3cfbf644c0de69dd03e636cb5b50.pdf (Accessed on: 2019/02/20) [in Persian].
- Mikail, Elnur Hasan and Cavit Emre Aytakin (2016), "Russia-Saudi Arabia Relations: Geopolitical Rivalry and the Conditions of Pragmatic

- Rapprochement”, **China-USA Business Review**, Vol. 15, No. 9, pp. 453-458, (doi: 10.17265/1537-1514/2016.09.004).
- Nakhle, Carole (2018), Russia’s Energy Diplomacy in the Middle East, in: Nicu Popescu and Stanislav Secieru, *Russia’s Return to the Middle East*, Paris: European Union (Institute for Security Studies), No. 146, pp. 29-37, (Print: doi:10.2815/777831), (Online: doi:10.2815/639920), (Accessed on: 2018/08/24).
- Nejat, Seyed Ali (2017), “The Reflection of Iran’s Islamic Revolution on Yemen’s Ansarullah Movement”, **Middle East Studies**, Vol. 89 and 90, pp. 115-140, <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1406422>(Accessed on: 2017/07/06) [in Persian].
- Noori, Alireza (2020), “The Challenge to Hegemonic Order, Stability and Balance in the Middle East; Opportunities for Iran and Russia”, **Political and International Approaches**, Vol. 11, No. 4, pp. 77-108, (doi: 10.29252/PIAJ.2020.99962) [in Persian].
- Poordanesh, Seyed Samer, Zahed Ghaffari Hashjin and Ali Bagheri Dolatabadi (2022), “A Survey on the Causes of the Continuation of the Yemeni Crisis Based on Structuration Theory (2011-2021)”, **Political Sociology of the Islamic World**, Vol. 10, pp. 28-64, (doi: 10.22070/iws.2022.15712.2166) [in Persian].
- Rostami, Mohsen, Abdoreza Faraji Rad, Leila Modaber and Iraj Shahverdi (2019), “Political Scenarios by Iran’s Foreign Relations and Developments in the Region after Saudi Arabic (1391) to the Period from 1404 Hijri”, **Strategic Defense Studies**, Vol. 17, No. 76, pp. 163- 184, https://www.sds.sndu.ac.ir/article_530_ed258bc9af1790cb1f5f92eb15a3e08f.pdf (Accessed on: 2019/08/23) [in Persian].
- Rostami, Farzad, Kamran Lotfi and Saeid Pirmohamadi (2018), “The Crisis in Yemen and the Regional Security Strategy of the Islamic Republic of Iran”, **Research Letter of International Relations**, Vol. 11, No. 41, pp. 9-35, https://prb.ctb.iau.ir/article_540410_e5126c4b9d9a24a8ecacfbce2c67a97d.pdf (Accessed on: 2018/05/22) [in Persian].
- Sadeghi, Seyed Shamsoldin and Kameran Lotfi (2016), “Yemen Crisis and Geopolitical Struggle between the Conservative and Resistance Islamic Axis”, **World Politics**, Vol. 5, No. 1, pp.45-79, https://www.interpolitics.guilan.ac.ir/article_1682_8c24a40592129105e2b6e384d1fac413.pdf (Accessed on: 2016/04/20) [in Persian].
- Shokrzadeh Chaharborj, Reza and Ehsan Jafarifar (2020), “The Reflection of the Islamic Revolution of Iran on the Shiites of Yemen”, **Scientific Journal Political Sociology of the Islamic Revolution**, No. 10, pp. 1-21, (dor: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.26765314.1399.1.2.1.7>), https://www.psirj.ir/article_144906_ed80e94cee10793664580e29152333e7.pdf (Accessed on: 2020/08/22) [in Persian].
- Valizadeh, Akbar and Somayeh Kazemi (2022), “The Influence of Strategic Culture Components on Bilateral and Regional Relations between Iran and Russia”,

- Central Eurasia Studies**, Vol. 15, No. 1, pp. 387-410, (doi: 10.22059/jcep.2022.337629.450051) [in Persian].
- Valizadeh, Akbar and Mohammad Reza Salehi (2020), “Effective Components within Iran-Russia Security Cooperation in Central Asia”, **Central Eurasia Studies**, Vol. 13, No. 1, pp. 299-323, (doi:10.22059/jcep.2020.295455.449889) [in Persian].
- Yazdi Yahyaabadi, Asghar, Majid Masoumi and Mahdi Hasani Bagheri (2020), “Comparison of the Political order in the West Asian Region in the Foreign Policy Strategies of the Islamic Republic of Iran and Russia”, **Iranian Political Sociology Journal**, Vol. 3, No. 4, pp. 2852-2875 (doi: 10.30510/psi.2022.355428.3821) [in Persian].
- Zanganeh, Peyman and Somaye Hamidi (2016), “The Nature of Logics Ruling Interactions of Iran and Saudi Arabia in the Yemen Crisis”, **Political Strategic Studies**, Vol. 5, No. 18, pp. 143-169, (doi 10.22054/qps.2016.6801) [in Persian].